

Vårt Dnr: E-20260515-1

Vår ref: Per Segerbäck

Kulturdepartementet

Er referens:

ku.remissvar@regeringskansliet.se

CC ku.md@regeringskansliet.se

Diarienummer: Ku2025/01252

Yttrande över förslaget: "Remiss av delbetänkande Distribution av radio och tv i det nya medielandskapet SOU 2025:116"

1 Våra synpunkter på remissen i sammanfattning

Elöverkänsligas Riksförbund är ett medlemsförbund inom samarbetsorganisationen Funktionsrätt Sverige. Vi företräder personer med elöverkänslighet (EHS) men eftersom våra medlemmar har överlappande symtom med andra funktionsrättsförbunds medlemmar har våra synpunkter även bäring på andra personer som har särskilda behov av icke-digitala distributionsformer av radio och TV. Här avses med "digitala distributionsformer" distribution över internet.

Vi har studerat SOU 2025:116 och konstaterar att utredningen har brister när det gäller att analysera konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning och som riskerar att hamna i ett digitalt utanförskap. Utredningen saknar en konsekvensbeskrivning utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) och riskerar därför att skapa nya hinder för tillgång till information, kultur och krisberedskap för denna grupp.

Vi föreslår att regeringen kräver en kompletterande konsekvensanalys innan beslut fattas, samt att de förslag som lämnas kompletteras med tydliga skyddsåtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte förlorar tillgång till radio och TV.

2 Kort om oss och våra medlemmar

Elöverkänsligas Riksförbund företräder personer med elöverkänslighet (EHS) och andra som har särskilda behov av icke-digitala distributionsformer. Våra medlemmar har funktionsnedsättningar som påverkar möjligheterna att använda digital teknik på olika sätt.

För många av våra medlemmar är FM-radio och marksänd TV inte bara en distributionsform utan en nödvändig tillgång till information, kultur och samhillsdeltagande. Många kan inte använda internetbaserad distribution på grund av:

- Elöverkänslighet – trådlös teknik och strålning från dator kan utlösa symtom som t ex:
 - kognitiva funktionsnedsättningar
 - påverkan på hjärtat
 - huvudvärk

- synrubbningar
- hörselnedsättningar – och / eller tinnitusliknande symtom
- motoriska störningar...
- Ekonomiska begränsningar – många med funktionsnedsättning har låg inkomst och kan inte köpa modern teknik (8dyr). För elöverkänsliga behövs dessutom elsanerad utrustning som är mycket kostsam eftersom den behöver individanpassas. Ibland är tyvärr problemen så svåra att de inte går att lösa rent tekniskt.

3 Krav enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD)

Sverige har genom ratificeringen av CRPD åtagit sig att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har lika tillgång till information, kommunikation och kultur. Följande artiklar är särskilt relevanta:

Artikel 9 – Tillgänglighet

Stater ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till information och kommunikation, inklusive informations- och kommunikationsteknik.

Artikel 21 – Yttrandefrihet och informationsfrihet

Stater ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning har rätt att söka, ta emot och lämna information på lika villkor som andra, inklusive genom tillgång till allmän tillgänglig information.

Artikel 30 – Deltagande i kultur, rekreation och fritid

Stater ska erkänna rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturellt liv på lika villkor och vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa tillgång till kulturmaterial och program.

Artikel 4 – Allmänna skyldigheter

Stater ska vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftningsåtgärder, för att ändra eller avskaffa lagar, förordningar, sedvänjor och praxis som utgör diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.

Elöverkänsligas Riksförbund konstaterar att SOU 2025:116 inte innehåller någon analys av hur förslagen påverkar CRPD:s krav. Detta är en allvarlig brist som måste åtgärdas innan beslut fattas.

4 Huvudsakliga synpunkter

FM-radions fortsatta existens måste garanteras

Utredningen föreslår att FM-mottagare ska krävas i nya personbilar och bussar. Detta är ett positivt förslag men otillräckligt för att säkerställa långsiktig tillgång.

Våra krav:

- En tydlig politisk inriktning om att FM-nätet ska bibehållas åtminstone under hela nästa tillståndsperiod (2026–2033) och med en plan för vad som händer därefter.
- Att kostnadsfördelningen i marknätet inte får leda till att FM-nätet avvecklas i förtid på grund av ekonomiskt tryck eller av andra orsaker.
- Att staten garanterar finansieringen av FM-infrastrukturen oavsett hur många som lyssnar, eftersom det handlar om samhällsviktig grundinfrastruktur – inte en marknadsprodukt.

Motivering: För många personer med elöverkänslighet och andra funktionsnedsättningar är FM-radio den enda distributionsform som fungerar utan krav på digital kompetens, bredband, modern utrustning eller trådlös teknik. Att avveckla FM-nätet skulle skapa ett nytt hinder för tillgång till information.

Marksänd TV måste ha en framtid för de som saknar digital access

Utredningen visar att marksänd TV är på väg att bli ekonomiskt ohållbar, men drar inte slutsatsen att detta är ett problem för de människor som är helt beroende av den.

Våra krav:

- En konsekvensanalys av vad det innebär för de uppskattningsvis 250 000–450 000 personer som 2028 fortfarande tittar på marksänd TV när utbudet krymper och kostnaderna skenar.
- Att alternativa lösningar (t.ex. satellit, bredbandsstöd, subventionerade boxar) prövas med deltagande av målgruppen och utformas så att de inte skapar nya hinder.
- Att ingen person ska tvingas övergå till en distributionsform som de inte kan använda på grund av funktionsnedsättning.

Motivering: Många äldre personer med funktionsnedsättning, personer med kognitiva funktionsnedsättningar och personer i glesbygd har inte möjlighet att använda streamingtjänster eller smarta TV-apparater! Nu när man krympt marksänd TV till endast SVT:s kanaler, riskerar detta att isolera denna grupp från det medieutbud som andra tar för givet.

Krisberedskapen får inte bygga på att alla är digitalt uppkopplade

Utredningen betonar att FM-radio är avgörande för VMA (Viktigt meddelande till allmänheten) och att public service-företagen ingår i totalförsvaret. Men analysen av vilka grupper som är särskilt sårbara i krissituationer är bristfällig.

Våra krav:

- Att FM-radio betraktas som **kritisk samhällsinfrastruktur** som måste garanteras oavsett ekonomiska eller tekniska förändringar.
- Att en analys görs av vilka grupper som riskerar att inte nås av VMA om FM-nätet urholkas eller stängs ner.

- Att personer med funktionsnedsättning som inte kan hantera digital teknik inkluderas i beredningsplaneringen.

Motivering: Vid långvariga elavbrott, naturkatastrofer eller andra kriser fungerar en batteridrivna FM-radio men internetbaserad distribution upphör helt. Personer med elöverkänslighet och andra funktionsnedsättningar som är beroende av FM-radio är dubbelt utsatta i en krissituation – de riskerar att inte bara förlora tillgång till information utan också till nödvändig stödinformation. I detta sammanhang syftar stödinformation på den specifika information som är avgörande för att personer med funktionsnedsättning ska kunna hantera en krissituation, ta sig i säkerhet eller få nödvändig hjälp.

Digitalt utanförskap måste beaktas

Utredningens grundantagande att "distribution över internet är väl fungerande" stämmer inte för alla. Ett digitalt utanförskap är en realitet för personer med funktionsnedsättning i högre utsträckning än för andra grupper.

Våra krav:

- Att en analys görs av hur övergången från marknät till internet drabbar personer som inte kan använda digital teknik på grund av funktionsnedsättning.
- Att förslaget om framhävandeskyldighet (att en medietjänst för ljudradio eller tv av allmänintresse som tillhandahålls över internet ska framhåvas på ett ändamålsenligt sätt och vara lättillgänglig för användaren) kompletteras med krav på att innehåll ska vara tillgängligt för personer med olika typer av funktionsnedsättningar (såsom elöverkänsliga och personer med behov av syntolkning, textning, teckenspråk, ljudbeskrivning osv).
- Att ekonomiska stödåtgärder måste finnas för personer som behöver anpassad teknik för att kunna ta del av digital distribution.

Motivering: Elöverkänsliga kan ha problem med att vara nära alla typer av elektrisk/elektronisk utrustning, men i en del fall kan teknisk utrustning anpassas ("elsaneras") så att den blir användbar. Personer med kognitiva funktionsnedsättningar kan ha svårt att navigera appar och gränssnitt. Personer med synnedsättningar kan ha svårt att hitta innehåll om inte tillgänglighetskrav är uppfyllda i alla led. Personer med motoriska funktionsnedsättningar kan ha svårt att hantera touchskärmar och fjärrkontroller. Att bara se till den som redan är digitalt uppkopplad skapar nya hinder.

Konsekvensbeskrivning utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) saknas

Utredningen nämner personer med funktionsnedsättning på några ställen, men enbart i relation till förslaget om framhävande (att de ska kunna hitta public service på internet). Det finns:

- Ingen konsekvensanalys utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD).

- Ingen analys av hur övergången från marknät till internet drabbar personer som inte kan använda digital teknik.
- Ingen bedömning av hur tillgängligheten till radio och TV förändras för personer med kognitiva, syn-, hörsel- eller motoriska funktionsnedsättningar när gränssnitt och teknik byts ut.
- Ingen analys av digitalt utanförskap i relation till funktionsnedsättning.

Våra krav:

- Att regeringen kräver en kompletterande konsekvensanalys utifrån CRPD innan beslut fattas.
- Att berörda organisationer inkluderas i det fortsatta utredningsarbetet, särskilt när det gäller det kommande betänkandet om marknätsens organisation och finansiering.
- Att en systematisk uppföljning etableras av hur förändringarna i distributionen påverkar tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Konkreta förslag

Elöverkännligas Riksförbund föreslår följande åtgärder:

1. FM-nätet garanteras – En tydlig politisk inriktning om att FM-nätet ska bibehållas under hela nästa tillståndperiod (2026–2033) och att det ska finnas en plan för framtiden.
2. Marksänd TV analyseras – En konsekvensanalys av vad det innebär för de personer som är beroende av marksänd TV nu när utbudet har krympt. Vad göra för att få tillbaka tidigare kanaler i marknätet?
3. Krisberedskapen stärks – FM-radio betraktas som kritisk samhällsinfrastruktur som måste garanteras oavsett ekonomiska eller tekniska förändringar.
4. Det digitala utanförskapet beaktas – En analys görs av hur förslaget till övergången till digital distribution drabbar personer med funktionsnedsättning som inte kan använda digital teknik. Många med elöverkänslighet kan aldrig klara lösningar som bygger på mobiltelefoni-teknik såsom t ex 5G, oavsett hur dessa implementeras.
5. CRPD-analys krävs – En kompletterande konsekvensanalys utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning innan beslut fattas.
6. Berörda organisationer inkluderas – Funktionsrättsorganisationer inkluderas i det fortsatta utredningsarbetet och i uppföljningen av förändringarnas effekter.

5 Slutsats

SOU 2025:116 har identifierat viktiga frågor om distribution av radio och TV i det nya medielandskapet. Men utredningen har allvarliga brister när det gäller att analysera konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning.

Sverige har en skyldighet enligt CRPD att säkerställa att förändringar i distributionssystemet inte skapar nya hinder för personer med funktionsnedsättning. Denna skyldighet måste uppfyllas innan beslut fattas.

Elöverkänsligas Riksförbund ber regeringen att kräva en kompletterande konsekvensanalys utifrån CRPD och att de förslag som lämnas kompletteras med tydliga skyddsåtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte förlorar tillgång till information, kultur och krisberedskap.

6 Om oss

Elöverkänsligas Riksförbund är en funktionsrättsorganisation som organiserar personer med funktionsnedsättning elöverkänslighet.

Förbundet är medlem i Funktionsrätt Sverige som organiserar 53 funktionsrättsförbund. Förbundet har för närvarande ca 1800 medlemmar.

Enligt Miljöhälsorapporten 2009 från Socialstyrelsen är 3,2 % av den vuxna befolkningen elöverkänsliga. Det motsvarar över 300 000 personer. Cirka 0,4 % är svårt drabbade.

Elöverkänslighet är en funktionsnedsättning och elöverkänsliga omfattas av "Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken" antagen av riksdagen den 11 maj år 2000.

I FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som EU har antagit och Sverige ratificerat är det "universellt utformade samhället" en central utgångspunkt.

De kraftiga utbyggnaden av trådlös teknik de senaste 25 åren har medfört en mycket försämrad tillgänglighet i hela samhället för elöverkänsliga. Detta har skett trots att allt fler varningssignaler kommer från olika håll, såsom resolutioner och deklARATIONER från internationella organ (se nedan), i form av forskningsrapporter och inte minst, de drabbades dokumenterade erfarenheter. Resolution 1815 (2011)¹ från Europarådet uppmanar medlemsländerna bland annat att:

8.1.4. ägna särskild uppmärksamhet åt elöverkänsliga människor som lider av ett syndrom som medför överkänslighet mot elektromagnetiska fält och införa särskilda åtgärder för att skydda dem, inklusive att inrätta strålningsfria zoner som inte täcks av trådlösa nätverk;

Fler angelägna råd återfinns i den kompletta resolutionstexten (svensk översättning bifogas).

Den 31 maj 2011 tillkännagav WHO:s cancerforskningsorgan IARC att de beslutat att klassificera radiofrekventa elektromagnetiska fält, som de långt tidigare gjort med lågfrekventa magnetfält, såsom "Class 2B carcinogen", det vill säga som möjligen cancerframkallande, i samma grupp som DDT och bly².

¹ Resolution 1815 (2011) länk till originaltext på engelska:
<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=17994&lang=en>

² Meddelande om IARC:s (International Agency for Research on Cancer) klassificering av radiofrekventa fält inklusive de som kommer ifrån moderna kommunikationsutrustning och mobiltelefoner som möjligen cancerframkallande, länk till IARC:s meddelande: http://www.iarc.fr/en/media-centre/pr/2011/pdfs/pr208_E.pdf

Den 11 maj 2015 lämnade 190 forskare från 39 länder in en uppmaning till FN, FN:s medlemsstater och Världshälsoorganisationen (WHO) där man begär att de [FN] antar mer skyddande riktlinjer för exponering för elektromagnetiska fält (EMF) och trådlös teknik, med hänsyn till allt starkare bevis för risker.

Forskarna bakom "International EMF Scientist Appeal"³, uppmanar generalsekreteraren och FN-anslutna organ att främja förebyggande åtgärder för att begränsa EMF-exponeringar och att utbilda allmänheten om hälsoriskerna, i synnerhet för barn och gravida kvinnor.

I dokumentet "EUROPAEM EMF Guideline 2016 for the prevention, diagnosis and treatment of EMF-related health problems and illnesses"⁴, redogör Europas främsta läkare och experter på problematiken runt elöverkänslighet för den vetenskapliga bakgrunden och ger rekommendationer avseende diagnos och behandling.

I en nyligen publicerad forskningsrapport⁵ med titeln "Electrohypersensitivity as a Newly Identified and Characterized Neurologic Pathological Disorder: How to Diagnose, Treat, and Prevent It." redogör professor D. Belpomme och medarbetare för bl a hur elöverkänslighet kan diagnosticeras, behandlas och förebyggas. Se referens nedan.

För Elöverkänsligas Riksförbund:

Per Segerbäck, sakkunnig

Bilaga: Resolution 1815 (2011) från Europarådet i svensk översättning (PDF)

³ Länk till pressmeddelandet: i original på engelska:
https://emfscientist.org/images/docs/EMF_Scientist_Press_Release_5-1-2015.pdf
Svensk översättning: https://emfscientist.org/images/docs/transl/Swedish_EMF_Scientist_Appeal_2015.pdf

⁴ Länk till komplett artikel på engelska:
<https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/reveh.2016.31.issue-3/reveh-2016-0011/reveh-2016-0011.pdf>

⁵ Belpomme, D.; Irigaray, P. Electrohypersensitivity as a Newly Identified and Characterized Neurologic Pathological Disorder: How to Diagnose, Treat, and Prevent It. Int. J. Mol. Sci. 2020, 21, 1915.
Länk till komplett artikel på engelska: https://www.mdpi.com/1422-0067/21/6/1915?type=check_update&version=2